

ZHODNOCENÍ FINANČNÍ ANALÝZY Z HLEDISKA AKTUÁLNÍCH POŽADAVKŮ NA METODIKY HODNOCENÍ FINANČNÍ VÝKONNOSTI BANK

V. Kašparovská

Došlo: 25. března 2008

Abstract

KAŠPAROVSKÁ, V.: *The evaluation of financial analysis in light of the actual requirement on methodology of banking financial performance evaluation*. Acta univ. agric. et silvic. Mendel. Brun., 2008, LVI, No. 3, pp. 99–108

The content of this article is the evaluation of financial analysis in light of the actual requirement on methodology of banking performance. For the evaluation the criteria reflecting the requirements of those current management and also the requirements of the investors in the financial market was chosen.

For the evaluation of financial analysis two models of pyramidal analysis indicators of the bank return on average equity (ROAE) are used. The first is Schierenbeck model and the second is Du Pont pyramidal model modified in accordance with the conditions of the banking company. In the context of legislative changes and market conditions it is not optimal to use financial analysis as the only methodology for evaluation of banking performance. In the future it is necessary to see the point of the financial analysis as a resource for a more sophisticated measure of financial performance.

methodology of evaluation, banking financial performance, financial analysis, pyramidal analysis, return on average equity (ROAE), Schierenbeck model, Du Pont model

České banky zvládly přechod k tržnímu hospodářství, zavedly moderní informační systémy a vytvářejí potřebné informační databáze, rozšířily prodejní sítě a nabídku produktů, zintenzivnily marketing zaměřující se na potřeby a požadavky klientů.

Celosvětový společenský a ekonomický vývoj však přináší stále nové požadavky, které management bank musí řešit. Růst konkurence uvnitř bankovního sektoru i napříč finančním sektorem, změny ve formách a v úlohách prodejních sítí, zavádění IT, růst rizikovosti finančních transakcí, to jsou faktory, které vedou nutně ke změnám v bankovním řízení.

Roste důraz na implementaci nových přístupů k řízení rizik a k řízení kapitálu, důraz na nové přístupy k řízení provozních a obchodních procesů, protože uvedené složky ovlivňují výrazně finanční výkonnost banky. Podnikatelskou úspěšnost dnes nelze měřit pouze množstvím vytvořeného zisku, ale je existenční nutností hodnotit dosažené hospodářské výsledky ve vztahu k rizikovému profilu banky a ve vztahu k výsledkům konkurence.

Standardně využívané metodiky finanční analýzy mají svoji datovou základu ve finančním účetnic-

tví a jsou založeny na systematickém rozkladu cílových ukazatelů rentability. Přesto, že je finanční analýza schopna poskytnout řadu cenných informací o ekonomickém stavu a vývoji společnosti, nedostačuje současným požadavkům bankovního řízení ani informačním potřebám akcionářů a investorů na finančních trzích. Nedokáže zjistit finanční výkonnost ve vazbě na rizikový profil banky, finanční výkonnost ve vazbě na alternativní investice na trhu.

CÍL, MATERIÁL A METODY

Cílem příspěvku je vyhodnotit obsah a systematicku ukazatelů finanční analýzy využívané v bankovních firmách a to z hlediska potřeb současného řízení bankovní výkonnosti a informačních potřeb na finančních trzích.

Pro hodnocení metodických postupů využívaných k posuzování bankovní výkonnosti jsou zvolena hodnotící kritéria, která odrážejí změny v současném prostředí a tedy i požadavky na kvalitativní aspekty hodnotících metodik.

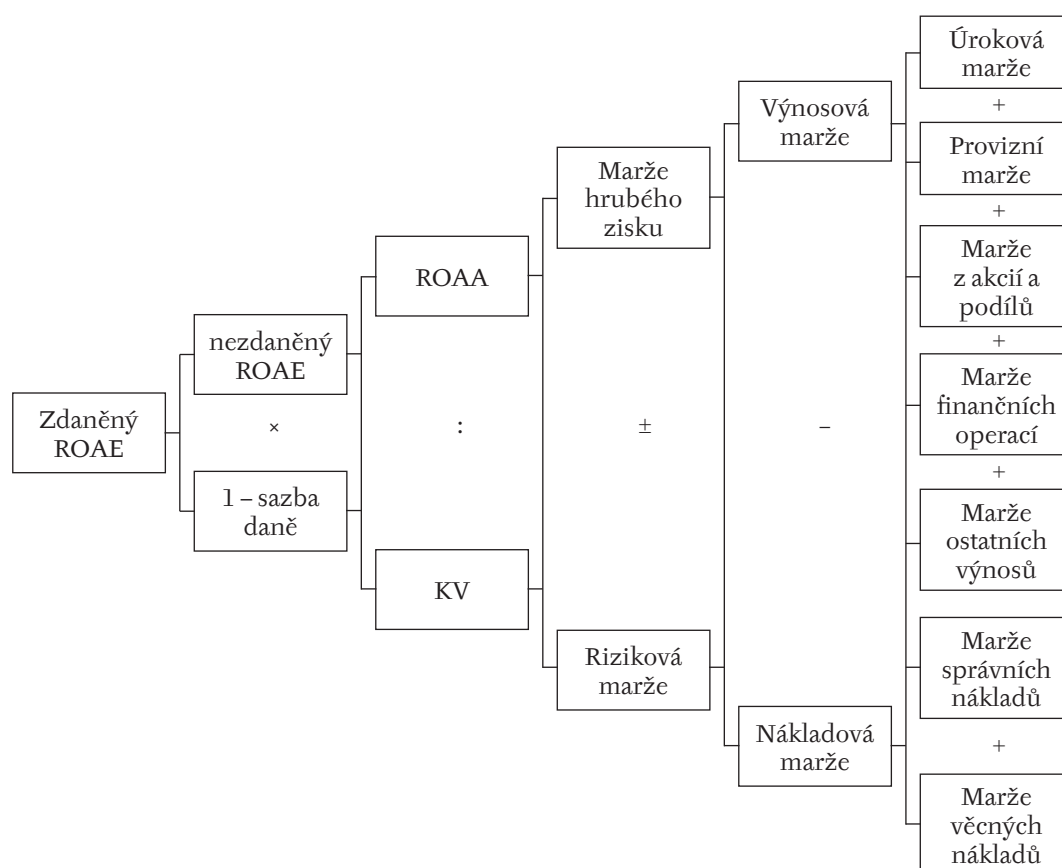
V případě finanční analýzy jako standardně využívané metodiky pro hodnocení bankovní finanční výkonnosti jde o zjištění a zhodnocení toho, jak cílové veličiny a systém ukazatelů finanční analýzy umožňují naplňovat stanovená hodnotící kritéria.

1. Metodika umožňuje akcionářům jako vlastníkům banky zjistit prostřednictvím cílové veličiny finanční výkonnost banky, její vývoj a určit příčiny vývoje.
2. Metodika je schopna kvantifikovat finanční výkonnost v kontextu tržních podmínek, tedy cílová veličina je schopna vyjádřit výkonnost ve vztahu k alternativním investicím akcionářů.
3. Metodika je schopna vyhodnotit finanční výkonnost s ohledem na rizikový profil banky, cílová veličina zohledňuje vztah výnosu k riziku.
4. Metodika je konzistentní, to znamená, že metodické postupy ke zjištění finanční výkonnosti lze aplikovat na banku jako celek i na jednotlivé obchodní jednotky. Tedy zvolená cílová veličina je schopna vyjádřit finanční výkonnost banky jako celku i jejich obchodních jednotek.

Ke zhodnocení kvalitativních aspektů finanční analýzy je využito dvou modelů pyramidového rozkladu ukazatele rentability vlastního kapitálu banky ROAE. Prvním je *Schierenbeckův model* upravený podle obsahu a struktury bankovního výkazu zisku ztráty v souladu s Vyhláškou MF ČR č. 501/2002 Sb., aby odpovídal českým podmínkám a druhým je *Du Pont pyramidový rozklad* upravený na podmínky bankovní firmy. Oba modely jsou převzaty a částečně upraveny tak, aby vyjadřovaly alternativní přístupy k finanční analýze a umožnily kritický rozbor a vyhodnocení finanční analýzy z hlediska kritérií stanovených v příspěvku.

Datová základna a metodika Schierenbeckova modelu

Prvním analyzovaným a hodnoceným modelem finanční analýzy je systematika rozkladu ukazatele rentability vlastního kapitálu (ROAE) podle Schierenbecka (2001). Model je upraven dle struktury a názvosloví výkazu zisku a ztráty v souladu s vyhláškou MF ČR č. 501/2002 Sb.

1: Schematické znázornění vztahů v ROAE analýze podle Schierenbecka kde:

ROAA rentabilita průměrných aktiv

ROAE rentabilita průměrného vlastního kapitálu

KV kapitálová vybavenost vyjádřená (podíl vlastního kapitálu banky na aktivech).

Pramen: Schierenbeck (2001). Upraveno.

Datovou základnu Schierenbeckova pyramidového rozkladu ROAE tvoří informace z finančního účetnictví. Metodickým východiskem pro pyramidový rozklad syntetického finančního ukazatele

ROAE je systemizace položek z bankovního výkazu zisku a ztráty do dílčích agregovaných složek hospodářského výsledku a následně do marží, který je uveden v tab. I.

I: Agregované složky hospodářského výsledku banky a odvozené dílčí marže

Položky Výkazu zisku a ztráty ¹	Složky bankovního hospodářského výsledku	Dílčí marže ²
Výnosy z úroků apod. výnosy – náklady na úroky apod. náklady	± čisté úrokové výnosy	úroková marže
Výnosy z poplatků a provizí – náklady na poplatky a provize	± čisté provizní výnosy	provizní marže
Zisk nebo ztráta z finančních operací	± čisté výnosy z finančních operací	marže finančních operací
Výnosy z akcií a podílů ³ ± saldo tvorby a rozpuštění OP k účastem s rozhodujícím a podstatným vlivem	± čisté výnosy z akcií a podílů	marže z akcií a podílů
Ostatní provozní výnosy – ostatní provozní náklady	± čisté ostatní provozní výnosy	marže ostatních výnosů
	= čisté výnosy z běžné obchodní činnosti	výnosová marže
	– všeobecné provozní náklady	nákladová marže:
Správní náklady	z toho: správní náklady	marže správních nákladů
Odpisy, tvorba a použití OP k dlouh. HNM – rozpuštění rezerv a OP k dlouh. HNM	věcné náklady	marže věcných nákladů
	= hrubý zisk/ztráta z běžné činnosti	marže hrubého zisku
Odpisy, tvorba a použití OP a rezerv k pohledávkám a zárukám – rozpuštění OP a rezerv k pohledávkám a zárukám	± rizikové náklady	riziková marže
	= provozní zisk/ztráta z běžné činnosti	marže provozního zisku
Mimořádné výnosy – mimořádné náklady	± mimořádný hospodářský výsledek	
	= zisk před zdaněním/ztráta	rentabilita aktiv (ROAA před zdaněním)
	– daň z příjmů	
	= čistý zisk po zdanění	rentabilita aktiv (ROAA po zdanění)

Zdroj: Kašparovská a kol. (2006). Upraveno.

OP opravná položka
HNM hmotný a nehmotný majetek

- 1 V tabulce nejsou zařazeny položky Rozpuštění ostatních rezerv a Tvorba použití ostatních rezerv pro jejich nízkou významnost v běžném hospodaření.
- 2 Jednotlivé marže jsou získány jako poměr dílčích složek hospodářského výsledku a hodnoty průměrných aktiv banky.
- 3 Včetně podílů na ziscích a ztrátách z účastí s rozhodujícím nebo podstatným vlivem oceněných ekvivalencí.

- Systemizace složek v tab. I respektuje dvě zásady:
- agregované složky jsou vytvořeny s přihlédnutím k ekonomickému obsahu a příčinné souvislosti jednotlivých položek bankovního výkazu zisku a ztráty,
 - systemizace respektuje legislativně požadovanou strukturu bankovního výkazu zisku a ztráty.⁴

Pomineme-li daňové zatížení, je výsledná veličina ROAE ovlivněna kapitálovou vybaveností (KV) a agregovaným ukazatelem rentability průměrných aktiv (ROAA).

Ukazatel kapitálové vybavenosti vyjadřuje míru krytí aktiv vlastními zdroji. U nebankovních firem má tento ukazatel význam především proto, že je indikátorem míry zadlužení firmy a jeho hodnota ovlivňuje možnosti získávání dalších externích zdrojů financování.

V případě bankovní firmy je tento ukazatel mnohem nižší (jeho hodnota se obvykle pohybuje kolem 10 %). V rámci finanční analýzy banky lze tento ukazatel sledovat, nicméně jeho vypovídací hodnota je nízká, protože neodráží schopnost vlastního kapitálu ke krytí bankou podstoupených rizik. Pokud je ve finanční analýze využíván, je nutné jej interpretovat v souvislosti s ukazatelem kapitálové přiměřenosti

Rentabilita aktiv ROAA je v Schierenbeckově modelu ovlivněna jednak strukturálními ukazateli, dále nákladovou efektivností a konečně rizikovostí portfolia.

Strukturální ukazatelé odrážejí vliv struktury bankovní výsledovky na rentabilitu aktiv. Vyjádřeno v maržích, jde o podíl jednotlivých výnosových marží na celkové dosažené výnosové marži. Obdobně ukazatelé nákladové struktury vypovídají o struktuře nákladů, tedy o podílu správních nákladů a věcných nákladů na celkových provozních nákladech banky.

Metodickým problémem v této části modelu je zjištěná úroveň hodnoty úrokové a provizní marže. Výsledky úrokové a provizní marže jsou ovlivněny používanými metodami. Banky využívající efektivní úrokové míry⁵ pro stanovení míry výnosnosti či nákladovosti finančních instrumentů mohou část poplatků a provizí, které se vážou k úročenému aktivu či pasivu vykazovat v položce úrokové výnosy a úrokové náklady. Použitá metodika může tedy ovlivnit hodnoty úrokových a provizních výnosů a nákladů a následně hodnoty získaných marží. Z metodického hlediska je uvedený problém obtížné v takto konstruovaném modelu eliminovat. Metodické hledisko je nutno zohlednit při interpretaci strukturních ukazatelů.

Z *vertikálních ukazatelů struktury* výsledků je používán ukazatelem Cost-Income Ratio. Poměříme provozní náklady k čistým výnosům z bankovní čin-

nosti. V poměrových ukazatelích vyjádřeno jde o poměr nákladové marže k výnosové marži.

Tento ukazatel je preferovaným ve finančních analýzách s poukazem na to, že umožňuje vyhodnotit nákladovou efektivnost institucí. Izolované hodnocení ukazatele pouze v intencích nákladů a výnosů v krátkém ročním období může být zavádějící. Problém interpretace ukazatele v krátkém období je v tom, že bankovní podnikání se vyznačuje vysokým podílem fixních nákladů. V krátkém období je jejich efektivní ovlivňování problematické. Obdobně problematické v krátkém období jsou v současnosti mzdové úspory, tedy absolutní pokles či snížení růstu personálních nákladů. Z toho pak vyplývá, že v krátkém období banky mohou vývoj ukazatele ovlivňovat v podstatě objemem prodeje a cenou produktů, přičemž cenou produktů omezené. V řadě případů tak může být hodnota ukazatele Cost-Income ratio v krátkém období ovlivnitelná pouze změnou objemu prodeje. To může ze strany bankovního managementu vyvolávat tlak na růst objemů obchodů jako jediného prostředku změny ukazatele Cost-Income ratio.

V případech jednorázových nákladů do rozvojových investic s dlouhodobou návratností (např. reorganizace obchodně provozních procesů) může nárůst ukazatele Cost-Income ratio bez hlubší analýzy příčin podávat zkreslené informace o skutečném vývoji v bance.

Z těchto důvodů je vypovídací schopnost ukazatele významná spíše v dlouhodobém časovém horizontu.

Specifikem v bankovní finanční analýze je *existence rizikových nákladů*. Z obsahu tab. I vyplývá, že položka rizikové náklady je saldem tvorby a rozpuštění opravných položek k úvěrovým pohledávkám a zárukám. V rizikových nákladech uvedených v rozkladu ROAE podle Schierenbecka je tedy zachycena očekávaná ztráta z úvěrových pohledávek a záruk, která je vyjádřena formou opravných položek v účetnictví banky. V současných podmínkách se do hodnoty vytvořených opravných položek a tedy do hodnoty rizikové marže promítají dva vlivy:

- kvalita procesů řízení úvěrového rizika v bance,
- vliv metodiky, kterou banka využívá pro tvorbu opravných položek.

Zejména druhý aspekt je třeba vzít v úvahu při srovnávání finanční výkonnosti, protože výše rizikových nákladů nemusí být jen výsledkem kvality procesů při řízení úvěrového rizika. V souladu s platnou legislativou⁶ má banka možnost výpočtu opravných položek na základě regulátorem stanovených koeficientů k jednotlivým skupinám pohledávek nebo může použít k výpočtu opravných po-

4 Vyhláška MF ČR č. 501/2002 Sb.

5 Efektivní úroková míra je definována vyhláškou ČNB č. 123/2007 o pravidlech obezřetného podnikání bank, spořitelních a úvěrních družstev a obchodníků s cennými papíry, § 202, odst. 3.

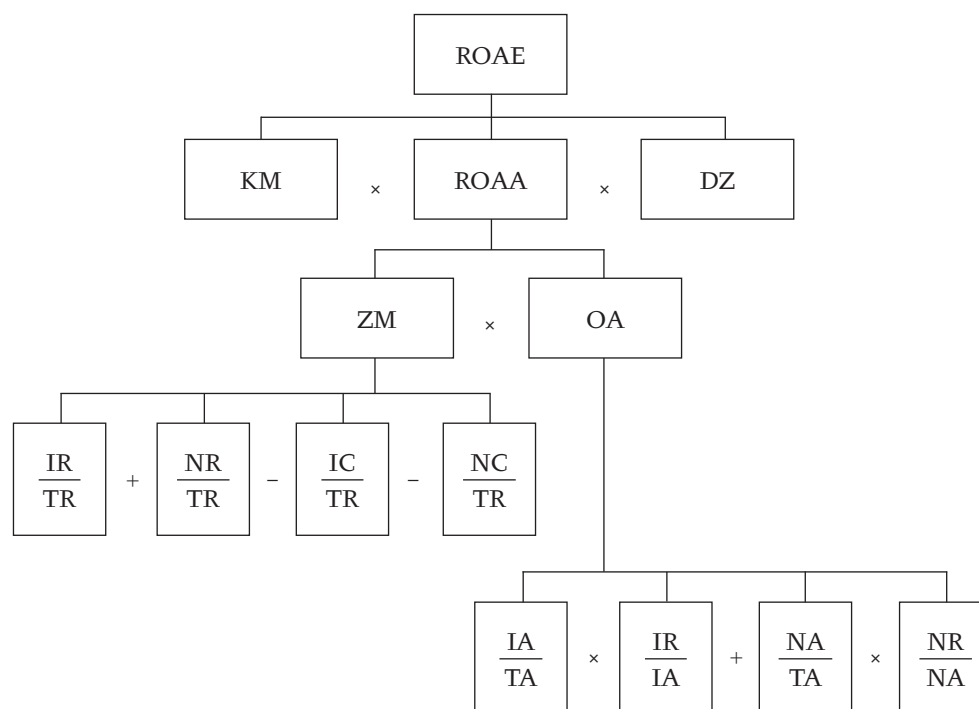
6 Vyhláška ČNB č. 123/2007 Sb. a Opatření ČNB č. 9/2002 Sb., kterým se stanoví pravidla pro posuzování pohledávek z finančních činností bank, tvorba opravných položek a rezerv a pravidla pro nabývání některých druhů aktiv.

ložek metodu diskontování očekávaných peněžních toků z úvěru do doby jeho splatnosti (či přecenění) při použití efektivní úrokové sazby.

Banky mají možnost volby metodiky a výsledky v hodnotě vytvořených opravných položek jsou rozdílné. Použitou metodiku je nutno zohlednit při interpretaci ukazatele rizikové marže.

Datová základna a metodika Du Pontova modelu

Alternativním přístupem k dekompozici ukazatele ROAE je využití Du Pontova pyramidového rozkladu s aplikací na bankovní firmu. Aplikace Du Pontova modelu je uvedena na obr. 2. Datová základna modelu je shodná se Schierenbeckovým modelem, je tvořena daty z finančního účetnictví banky.

2: Du Pont model pyramidového rozkladu ROAE v podmínkách bankovní firmy

Zdroj: Zpracováno s využitím Polouček (2006), Synek (2003), Rose (1993)

ROAE rentabilita vlast.kapitálu	IR úrokové výnosy	NR neúrokové výnosy
KM kapitálový multiplikátor	TR celkové výnosy	NC neúrokové náklady
DZ daňová zátěž	IC úrokové náklady	
ROAA rentabilita prům.aktiv	IA úroková aktiva	
ZM zisková marže	NA neúroková aktiva	
OA obrat aktiv	TA celková aktiva	

Aplikace Du Pont modelu poskytuje částečně odlišný pohled na měření výkonnosti banky. Umožňuje analýzu výkonnosti banky z těchto hledisek:

- vliv struktury nákladů a výnosů,
- vliv struktury rozvahy.

V Du Pontově modelu je vrcholový ukazatel rentability vlastního kapitálu (ROAE) ovlivněn kapitálovým multiplikátorem (KM), rentabilitou průměrných aktiv (ROAA) a daňovým zatížením (DZ) stanoveným jako poměr zdaněného a nezdaněného zisku.

Hodnoty kapitálového multiplikátoru v bankovní firmě je stejně jako v předchozím případě vždy nutno interpretovat v kontextu vývoje kapitálové

příměrnosti, protože v konstrukci kapitálového multiplikátoru není zachycen vliv bankou podstupovaného rizika.

Ukazatel rentability aktiv (ROAA) je v Du Pontově modelu ovlivněn dvěma komponenty – ziskovou marží (ZM), která je podílem zisku na celkových tržbách a obratem aktiv (OA), který je podílem celkových tržeb na průměrných aktivech. Vývoj ziskové marže poskytuje významnou informaci o schopnosti bankovních managerů kontrolovat provozní a úrokové náklady. Z inverzního vztahu ziskové marže a obratu aktiv plyne, že banky, které generují nízkou přidanou hodnotu musí k vytvoření požadované rentability zvyšovat obrat aktiv a naopak. Je-li tedy obchodní strategie banky založena na vysoké

přidané hodnotě, generuje banka vysokou ziskovou marži při relativně nízkém obratu aktiv. Opakem je strategie masového prodeje standardizovaných produktů s rychlým obratem.

Při analýze a interpretaci výsledků ROAA je proto třeba posuzovat uvedené ukazatele ziskové marže a obratu aktiv ve vzájemné souvislosti a ve vztahu ke zvolené obchodní strategii banky.

Třetí a poslední rovina dekompozice ROAE v Du Pontově modelu vzniká rozkladem ziskové marže (ZM) a obratu aktiv (OA).

Rozkladem *ziskové marže* lze získat ukazatele *výnosové struktury*:

- podíl úrokových výnosů na celkových výnosech IR/TR a
- podíl neúrokových výnosů na celkových výnosech NR/TR

a dále ukazatele nákladové intenzity:

- podíl úrokových nákladů na celkových výnosech IC/TR a
- podíl neúrokových nákladů na celkových výnosech NC/TR.

Z hlediska konstrukce ukazatelů výnosové struktury a nákladové intenzity existuje v současnosti stejný metodický problém jako v modelu Schierenbecka. Ve vykazování úrokových a neúrokových výnosů a stejně tak úrokových a neúrokových nákladů neexistuje v účetnictví jednoznačné odlišení. Banky mohou část neúrokových výnosů vykazovat v položce úrokové výnosy a jim podobné výnosy, když využívají efektivní úrokovou míru. Obdobně to platí i v případě neúrokových nákladů.

Rozkladem ukazatele *obratu aktiv* (OA) lze získat *ukazatele bilanční struktury*:

- poměr úrokových aktiv na celkových aktivech IA/TA a
- poměr neúrokových aktiv na celkových aktivech NA/TA

a dále *ukazatele kombinovaného typu*

- výnosnost úrokových aktiv IR/IA
- výnosnost neúrokových aktiv NR/NA.

Konstrukce *ukazatelů bilanční struktury* a *ukazatelů výnosnosti aktiv a nákladovosti aktiv* má dva metodické problémy.

Prvním problémem je rozlišení aktiv na úroková a neúroková aktiva⁷, kdy kritériem je posouzení, zda příslušná aktiva generují úrokové výnosy či neúrokové výnosy. V současnosti je ovšem uvedená hranice velmi relativní. Je běžné, že takto vymezená úroková aktiva vytvářejí typy neúrokových výnosů, především poplatky a provize spojené s realizací bankovních obchodů.

Druhý metodický problém je v tom, že *neúroková aktiva zahrnují typy aktiv, které nepřinášejí explicitně vykazované výnosy v účetnictví*. Při zjišťování výnosnosti neúrokových aktiv jsou obvykle tato nevýnosová aktiva zahrnována do výpočtu ukazatele. Je tak porušena zásada, že při rozboru ROAA je nutné přiřadit odpovídajícím aktivům příslušný zisk, resp. výnosy, které generují.

S tím souvisí řešení otázky, jak v tomto případě přiřadit aktiva nevýnosového typu. Vyjdeme-li z předpokladu, že do této kategorie patří dlouhodobá a krátkodobá hmotná aktiva, která umožňují realizaci všech bankovních obchodů a tím se podílejí na výsledcích, tak jedno z možných řešení je rozdělit hodnotu těchto aktiv a přiřadit adekvátní část k úrokovým a neúrokovým aktivům. Druhé řešení, které považuji za metodicky dokonalejší s ohledem na zpochybnění účelnosti členění aktiv na úroková a neúroková, je v tom, že jednotlivé typy výnosů budou vztaženy k hodnotě celkových aktiv bez jejich rozlišení.

VÝSLEDKY

Z porovnání obou modelů vyplývají následující poznatky.

1. Schierenbeckův pyramidový model rozkladu ROAE vychází důsledně ze struktury výkazu zisku a ztráty. V oblasti dílčích ukazatelů převažují strukturální ukazatele výsledkového typu, neuplatňuje ukazatele struktury rozvahy. Výjimku tvoří ukazatel rizikovosti aktiv, jehož zařazení lze hodnotit jako významnou komponentu pro potřeby současného řízení bankovní výkonnosti. Při jeho interpretaci je ovšem nutné zohlednit vliv použité metodiky. V rovině dílčích ukazatelů využívá Schierenbeck minimálně kombinovaných ukazatelů rozvahově výsledkových. Model neposkytuje přímou informaci o tom, zda zisk banky je generován spíše růstem obratu aktiv či spíše růstem přidané hodnoty, což jsou důležité informace pro strategické řízení a pozici banky na trhu. Chybí ukazatele produktivity a nákladové intenzity. Uvedená omezení modelu je možno kompenzovat rozšířením finanční analýzy o paralelní soustavu ukazatelů.
2. Druhý pyramidový model Du Pont poskytuje širší spektrum ukazatelů. Pracuje se strukturálními ukazateli výsledkového i rozvahového typu, takže umožní zachytit efekty plynoucí ze změny struktury portfolia. Du Pont model zachycuje významný ekonomický vztah odrážející vliv zvolené obchodní strategie banky, kterým je vztah mezi ziskovou marží a obratem aktiv. Omezením

7 V modelu Du Pont je rozdíl v kategorizaci aktiv u bankovní a nebankovní firmy. Nebankovní firma uvádí obvykle oběžná a fixní aktiva, kdy se uplatňuje hledisko obratu aktiv (viz například Petřík, 2005, či obdobně Kislingerová, 2004).

- Du Pont pyramidového rozkladu je absence ukazatelů rizikovitosti portfolia a ukazatelů produktivity. Uvedená omezení modelu je možno odstranit rozšířením finanční analýzy o paralelní soustavu ukazatelů.
3. Z metodického hlediska pracuje Schierenbeckův model v obchodní oblasti výsledovky s čistými hodnotami, tedy v jednotlivých výnosových maržích se odrážejí efekty změn výnosů i nákladů příslušné výsledkové skupiny. V provozní oblasti jsou nákladové ukazatele v hrubých hodnotách. Při analýze příčin výsledků obchodů je proto nutná dekompozice agregovaných položek. Du Pont model pracuje převážně s hrubými hodnotami, lze je alternativně převádět na hodnoty čisté (viz rozklad ziskové marže a obrátu aktiv).
 4. V případě obou modelů hodnotím jako problematickou kategorizaci nákladů a výnosů na úrokové a neúrokové. Takové členění, byť vychází ze struktury výkazu zisku a ztráty, nepovažuji za metodicky správné vzhledem k současně využívaným metodám vykazování úrokových nákladů a výnosů. V důsledku využívání metody efektivního úroku ke stanovení úrokových nákladů a výnosů neumožňují modely přesnou interpretaci vlivu strukturálních ukazatelů na výsledek.
 5. V Du Pont modelu je obdobným problémem členění aktiv na úroková a neúroková ve vztahu k vykazovaným výnosům a nákladům. Při současném posuzování finanční výkonnosti nelze jednoznačně přijmout koncept, z něhož vychází členění, že úroková aktiva generují pouze úrokové výnosy a náklady a neúroková generují neúrokové typy nákladů a výnosů. Kromě toho dochází ke zkreslování hodnot ukazatelů v důsledku zařazení provozních dlouhodobých hmotných a nehmotných aktiv do kategorie neúrokových aktiv, neboť tato aktiva zabezpečují všechny typy bankovních obchodů. Jako vztažnou veličinu doporučuji použít kategorii celková aktiva.

ZÁVĚR

Závěr příspěvku je zobecněním výsledků a vyhodnocením finanční analýzy na základě kritérií zadaných v úvodní části příspěvku.

Prvním zadaným kritériem je, zda příslušná metodika umožňuje akcionářům a manažerům banky zjistit prostřednictvím cílové veličiny finanční výkonnost banky, určit příčiny stavu, příp. vývoje. Z analýzy a zhodnocení obou modelů pyramidového rozkladu lze odvodit, že i přes dílčí metodická omezení finanční analýza jako metodika hodnocení bankovní výkonnosti uvedené kritérium *splňuje*.

Druhým zadaným kritériem je, zda metodika je schopna kvantifikovat bankovní výkonnost v kontextu tržních podmínek, zda cílová veličina je schopna vyjádřit výkonnost banky ve vztahu k alternativním investicím akcionářů. Stanovené kritérium finanční analýza *nesplňuje*. Pracuje s datovou základnou z účetnictví a ve svém instrumentariu nemá metodické postupy ani veličiny k vyjádření hodnoty alternativních nákladů jako srovnatelné veličiny pro ROAE.

Třetím zadaným kritériem je, zda metodika je schopna vyhodnotit finanční výkonnost s ohledem na rizikový profil banky. Tedy zda zvolená cílová veličina je schopna vyjádřit výnosnost ve vztahu k rizikovému profilu banky vyjádřenému v ekonomickém kapitálu banky. Z obou modelů uvedených v rámci finanční analýzy je zřejmé, že cílovou veličinou je rentabilita vlastního kapitálu, přičemž vztažnou veličinou je účetní hodnota vlastního kapitálu nikoliv kapitál ekonomický. Finanční analýza ve formě pyramidového rozkladu *nesplňuje* třetí stanovené kritérium.

Čtvrtým stanoveným kritériem je, zda příslušná metodika je konzistentní ve smyslu její aplikace na hodnocení finanční výkonnosti banky i hodnocení finanční výkonnosti jejich obchodních jednotek. Cílovou veličinou finanční analýzy (ROAE) není možné využít pro posouzení výkonnosti obchodních jednotek banky. Problém není ve zjištění provozního zisku na obchodní jednotku. Finanční analýza nedisponuje metodickými postupy, které umožní alokovat vlastní kapitál banky na jednotlivé její obchodní jednotky. Z toho důvodu není možné zjistit ukazatele ziskovosti typu ROAE na obchodní jednotku.

I přes uvedená omezení při použití modelů finanční analýzy v současných podmínkách se domnívám, že finanční analýza na bázi poměrových ukazatelů má stále důležitou pozici při hodnocení výkonnosti banky. Při odborné interpretaci je finanční analýza schopna poskytnout informace o vývoji ziskovosti v bance, a to poměrně komplexně v závislosti na zvolené soustavě ukazatelů. Rozšíření vypovídací schopnosti modelů finanční analýzy je možno dosáhnout i využitím matematicko-statistického aparátu⁸.

Ekonomickým vývojem, změnami v účetní základně a změnami v opatřeních regulátora vznikají metodické nepřesnosti používaných modelů finanční analýzy. Při použití modelů finanční analýzy je žádoucí odstranění těchto metodických nepřesností, případně jejich zohlednění při interpretaci. V souvislosti s nastavenými kritérii pro hodnocení metodik je nutné přehodnotit pozici finanční analýzy při posuzování bankovní výkonnosti. V kontextu legislativních změn a tržních podmínek nedo-

8 Viz Kašparovská, V., Poměnková, J.: Vybrané aspekty finanční výkonnosti českých stavebních spořitelén. Acta Universitatis. Sborník MZLU v Brně, LIV, 2006, 6. ISSN 1211-8516. s. 97–107.

Viz Kašparovská, V., Poměnková, J.: Uplatnění indexového aditivního rozkladu při hodnocení finanční výkonnosti odvětví českých stavebních spořitelén. Acta Universitatis. Sborník MZLU v Brně, LV, 6, ISSN s. 91–100.

poručuji uplatňovat finanční analýzu jako jedinou či dominantní metodiku posuzování výkonnosti banky. Její význam je do budoucna třeba spatřovat v tom, že se stane východiskem sofistikovanějších koncepcí měření finanční výkonnosti, k nimž patří hodnotové ukazatele bankovní výkonnosti či rizikově upravené ukazatele finanční výkonnosti.

Hodnotová koncepce využívá k měření finanční výkonnosti banky především ukazatele ekonomické přidané hodnoty (economic value added, EVA). Jejím východiskem je účetně vykázaný zisk, který je upraven o hodnotu alternativních nákladů vlastního kapitálu banky. Tímto způsobem je naplněn požá-

davek zjištění finanční výkonnosti banky v kontextu tržních příležitostí.

Při posuzování finanční výkonnosti na bázi rizikově upravených ukazatelů jsou cílovou veličinou finanční výkonnosti ukazatele typu RORAC (return on risk adjusted capital). Vycházejí z účetního zisku vztaženému k ekonomickému kapitálu banky. Ekonomický kapitál se liší od účetně vykazovaného kapitálu banky. Ekonomický kapitál představuje hodnotu nutnou k pokrytí neočekávaných ztrát z podnikání, svou podstatou vystihuje základní smysl kapitálu v bankovním podnikání.

SOUHRN

Obsahem příspěvku je vyhodnocení finanční analýzy z hlediska aktuálních požadavků na metodiky hodnocení finanční výkonnosti bank. Za kritéria pro hodnocení kvality metodik byla zvolena následující kritéria.

1. Metodika umožňuje akcionářům jako vlastníkům banky zjistit prostřednictvím cílové veličiny finanční výkonnosti banky, její vývoj a určit příčiny vývoje.
2. Metodika je schopna kvantifikovat bankovní výkonnost v kontextu tržních podmínek, tedy cílová veličina je schopna vyjádřit výkonnost ve vztahu k alternativním investicím akcionářů.
3. Metodika je schopna vyhodnotit finanční výkonnost s ohledem na rizikový profil banky, cílová veličina zohledňuje vztah výnosu k riziku.
4. Metodika je konzistentní, to znamená, že jednotlivé metodické postupy uplatňované v rámci metodiky lze aplikovat na banku jako celek a na jednotlivé obchodní jednotky. Tedy zvolená cílová veličina vyjádří finanční výkonnost banky i její obchodní jednotky.

Z metodického hlediska je ke zhodnocení kvalitativních aspektů finanční analýzy využito dvou modelů pyramidového rozkladu ukazatele rentability vlastního kapitálu banky ROAE. Prvním je *Schierenbeckův model* a druhým je *Du Pont pyramidový rozklad* upravený na podmínky bankovní firmy.

Analýzou modelů bylo prokázáno, že finanční analýza formou pyramidového rozkladu cílové veličiny vyhovuje pouze prvnímu ze čtyř stanovených kritérií pro posuzování kvality metodik k hodnocení bankovní výkonnosti.

Ve kontextu legislativních změn a tržních podmínek není optimální uplatňovat finanční analýzu jako jedinou metodiku posuzování výkonnosti banky. Její význam je do budoucna třeba spatřovat v tom, že bude východiskem sofistikovanějších koncepcí měření finanční výkonnosti, k nimž patří koncepce hodnotová na bázi ukazatelů rizikově upravené výkonnosti.

metody hodnocení, bankovní finanční výkonnost, finanční analýza, pyramidová analýza, výnos na průměrný kapitál (ROAE), Schierenbeckův model, Du Pont model

SUMMARY

The content of this article is the evaluation of financial analysis in light of the requirements on actual methodology of banking financial performance. For the evaluation of methodology the following criteria were chosen:

The methodology enables to discover through the main magnitude the financial performance of the bank, its development and discover the reasons for development.

The methodology is able to determine the bank financial performance within the context of market conditions (principle opportunity cost).

The methodology is able to evaluate the financial performance with the point of risk profile of the bank, the final amount looks at the relation between returns and risk.

The methodology is consistent, it means, that each methodological procedure is possible to use for all of the bank or just for business part of the bank.

For the evaluation of financial analysis two models of pyramidal analysis indicators of return on average equity (ROAE) are used. First is the Schierenbeck model and the second is the Du Pont pyramidal model modified in accordance with the conditions of the banking company.

Through the analysis of these models it was proved that financial analysis in the form of pyramidal analysis of the final quantity is good only for the first of the chosen criteria.

In the context of legislative changes and market conditions it is not optimal to use financial analysis as the only methodology for evaluation of banking performance. It is necessary to see the point of the financial analysis as a resource for a more sophisticated methodology of financial performance (for example value based management or risk adjusted indicators of banking performance).

Příspěvek vznikl v rámci výzkumného záměru MSM 6215648904.

LITERATURA

- KAŠPAROVSKÁ, V. a kol., 2006: *Řízení obchodních bank: vybrané kapitoly*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 339 s., ISBN 80-7179-381-7.
- POLOUČEK, S. a kol., 2006: *Bankovníctví*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 716 s. ISBN 80-7179-462-7.
- ROSE, P. S., 1993: *Commercial bank management: producing and selling financial services*. 2nd edition. USA: RICHARD D. IRWIN, INC., 772 s. ISBN 0-256-11557-5.
- SCHIERENBECK, H., 2001: *Ertragsorientiertes Bankmanagement: Band 1: Grundlagen, Marktzinsmethode und Rentabilitäts-Controlling*. 7. überarb. Auflage. Wiesbaden: Betriebswirtschaftlicher Verlag Dr.Th. Gabler GmbH, 715 s. ISBN 3-409-75000-2.
- SYNEK, M. a kol., 2003: *Manažerská ekonomika*. 3. přeprac. a aktual. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 472 s. ISBN 80-247-0515-X.
- Vyhláška MF ČR č. 501/2002 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, pro účetní jednotky, které jsou bankami a jinými finančními institucemi.
- Vyhláška ČNB č. 123/2007 o pravidlech obezřetného podnikání bank, spořitelních a úvěrních družstev a obchodníků s cennými papíry, § 202, odst. 3.
- Opatření ČNB č. 9/2002 Sb., kterým se stanoví pravidla pro posuzování pohledávek z finančních činností bank, tvorba opravních položek a rezerv a pravidla pro nabývání některých druhů aktiv

Adresa

Ing. Vlasta Kašparovská, Ph.D., Ústav financí, Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně, Zemědělská 1, 613 00 Brno, Česká republika, e-mail: kasparov@mendelu.cz

